

เรื่อง สังกกรณี



รายละเอียด

สังกรณี ชื่อวิทยาศาสตร์ *Barleria strigosa* Willd. จัดอยู่ในวงศ์เหงือกปลาหมอ ([ACANTHACEAE](#))

สมุนไพรสังกรณี มีชื่อท้องถิ่นอื่น ๆ ว่า ชีไพนกคุ่ม (ปราจีนบุรี), กำแพงใหญ่ (เลย), กวางทีแฉะ (สุโขทัย), จุกโรหิณี (ชลบุรี), หญ้าหงอนไก่ หญ้าหัวนาค (ภาคเหนือ), เฟิงดี (กะเหรี่ยง-กาญจนบุรี) เป็นต้น

ลักษณะของสังกรณี

- ต้นสังกรณี จัดเป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก แตกกิ่งก้านสาขารอบ ๆ ต้นมากมาย มีความสูงของลำต้นประมาณ 60-120 เซนติเมตร ตามต้นไม่มีหนาม ตามกิ่งก้านมีขนสีน้ำตาลปกคลุมอยู่ จัดเป็นพรรณไม้กลางแจ้ง ขยายพันธุ์ด้วยการเพาะเมล็ด เจริญเติบโตได้ดีในดินร่วนซุยและมีความชื้นปานกลาง มักพบขึ้นมากตามป่าเต็งรัง ป่าไผ่ ป่าดงดิบ และป่าดิบแล้ง

- **ใบสังกรณี** ใบเป็นใบเดี่ยวออกเรียงตรงข้ามกันเป็นคู่ ๆ ไปตามข้อต้น ลักษณะของใบเป็นรูปรีค่อนข้างยาวหรือเป็นรูปไข่แกมขอบขนาน ปลายใบแหลมและมีติ่ง โคนใบแหลมและค้อย ๆ เรียวแหลมไปจนถึงก้านใบ ส่วนขอบใบมีขนเป็นหนามเล็ก ๆ ใบมีขนาดกว้างประมาณ 4-7 เซนติเมตร และยาวประมาณ 10-15 เซนติเมตร แผ่นใบเป็นสีเขียว ท้องใบมีขนยาวตามเส้นใบ ส่วนหลังใบมีขนบ้างประปราย ก้านใบยาวประมาณ 0.2-0.5 เซนติเมตร
- **ดอกสังกรณี** ออกดอกเป็นช่อกระจ่างแน่น โดยจะออกตามง่ามใบหรือที่ปลายยอด มีดอกย่อยประมาณ 10 ดอก ดอกมีใบประดับเป็นรูปรีหรือรูปหอก มี 2 แผ่น กว้างประมาณ 4 มิลลิเมตร และยาวประมาณ 10 มิลลิเมตร ปลายแหลม ขอบหยักเป็นซี่ฟันถี่ เป็นชายครุย หุ้มโคนดอก ดอกย่อยเมื่อบานเต็มที่จะมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 4 เซนติเมตร ก้านดอกย่อยยาวประมาณ 5 มิลลิเมตร มีกลีบเลี้ยง 2 กลีบ เรียงตัวตรงข้ามกันเป็นคู่ เชื่อมกันที่โคน ปลายแยก คู่ด้านนอกมีลักษณะเป็นรูปไข่ มีขนาดกว้างประมาณ 1.6 เซนติเมตร และยาวประมาณ 2.5 เซนติเมตร ปลายแหลม ส่วนขอบหยักซี่ฟันถี่ เป็นชายครุย ส่วนคู่ด้านนอกในเป็นรูปใบหอกขนาดเล็ก มีขนาดกว้างประมาณ 2 มิลลิเมตร และยาวประมาณ 10 มิลลิเมตร ปลายเรียวแหลม ขอบกลีบมีขนต่อม กลีบดอกมีด้วยกัน 5 กลีบ เชื่อมกันเป็นหลอด รูปปากเปิด สีม่วงอ่อน หลอดกลีบดอกยาวได้ประมาณ 2.5 เซนติเมตร ด้านนอกเรียบ ส่วนด้านในขรุขระ กลีบปากด้านบนมี 4 แฉก ในแต่ละแฉกจะมีขนาดใกล้เคียงกัน ลักษณะเป็นรูปไข่แกมรูปรี กว้างประมาณ 2 เซนติเมตร และยาวประมาณ 1.5 เซนติเมตร ปลายแฉกมนถึงกลม ขอบเรียบ ผิวด้านนอกมีขนต่อม กลีบปากด้านล่างมี 1 กลีบ ขนาดใหญ่ เป็นรูปไข่กลับ กว้างประมาณ 1.5 เซนติเมตร และยาวประมาณ 2 เซนติเมตร ปลายแฉกมนกลมถึงเว้าตื้น ขอบเรียบ ดอกมีเกสรเพศผู้ 5 อัน ติดที่โคนหลอดกลีบดอก แบ่งเป็นคู่ 2 คู่ เกสรเพศผู้คู่ยาวมีก้านเกสรยาวประมาณ 2 เซนติเมตร ช่วงโคนมีขนสั้น ช่วงปลายเรียบ อับเรณูเป็นรูปขอบขนานมีสีม่วง มีขนาดกว้างประมาณ 1.5 มิลลิเมตร และยาวประมาณ 4 มิลลิเมตร แตกตามแนวยาว ส่วนเกสรเพศผู้สั้นมีก้านเกสรยาวประมาณ 4 มิลลิเมตร มีขนสั้นขึ้นปกคลุมตลอดความยาว อับเรณูจะมีขนาดเล็ก กว้างประมาณ 0.5 มิลลิเมตร และยาวประมาณ 1 มิลลิเมตร และมีเกสรเพศผู้ที่เป็นหมันอีก 1 อัน ยาวประมาณ 3 มิลลิเมตร แทรกอยู่ระหว่างกลาง เกสรเพศเมีย 1 อัน รังไข่จะอยู่เหนือวงกลีบ ลักษณะเป็นรูปขอบขนาน กว้างได้ประมาณ 1.5 เซนติเมตร ผิวเรียบ ด้านในแบ่งเป็นช่อง 2 ช่อง ในแต่ละช่องจะมี 2 ออวูล ติดอยู่ที่แกนจานฐานดอก สูงได้ประมาณ 2 มิลลิเมตร หุ้มรอบรังไข่ ก้านเกสรเพศเมีย ยาวประมาณ 4-5 เซนติเมตร เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียยาวประมาณ 5 มิลลิเมตร โดยจะออกดอกในช่วงเดือนมิถุนายนถึงเดือนมกราคม
- **ผลสังกรณี** ออกผลเป็นฝัก ลักษณะของฝักแบนเกลี้ยง สีน้ำตาล พอแห้งจะแตกได้ ภายในผลมีเมล็ดอยู่ 4 เมล็ด ลักษณะของเมล็ดเป็นรูปกลมแบน

สรรพคุณของสังกรณี

1. ทั้งต้นใช้ต้มกับน้ำดื่มเป็นยาบำรุงกำลัง (ทั้งต้น) ส่วนคนเมืองจะใช้รากนำมาต้มกับน้ำร่วมกับสมุนไพรฮ่อ สะพานควาย และตุ้เครื่อง ใช้ดื่มเป็นยาบำรุงกำลัง (ราก)
2. ในประเทศไทยจะใช้รากปรุงเป็นยาถอนพิษไข้กาฬ โดยผสมกับเครื่องยาอื่น ๆ เป็นยาดับพิษไข้ทั้งปวง และเป็นยาแก้ไข้ (ราก)
3. รากมีรสขม นำมาต้มกับน้ำดื่มเป็นยาแก้ร้อนในกระหายน้ำ แก้ไข้ ดับพิษร้อน ช่วยลดความร้อนในร่างกาย (ราก)
4. ใบใช้เป็นยาแก้ไข้หวัดใหญ่ (ใบ)
5. ช่วยแก้ไข้จับสั่น (ไม่ระบุส่วนที่ใช้)
6. ในประเทศอินเดียจะใช้รากสังกรณีปรุงเป็นยาแก้ไข้ (ราก)
7. ตำรายาพื้นบ้านอีสานจะใช้ทั้งต้นนำมาต้มกับน้ำดื่มเป็นยาแก้อาการไอเป็นเลือด (ทั้งต้น)
8. รากนำมาต้มกับน้ำดื่มเป็นยาแก้โลหิตกำเดา (ราก) ส่วนบางข้อมูลระบุว่าใบสังกรณีก็นำมาใช้เป็นยาแก้กำเดาได้เช่นกัน (ใบ)
9. ใบใช้เป็นยาแก้คออักเสบ (บางข้อมูลระบุว่าช่วยแก้ต่อมทอลซิลอักเสบ และแก้วัณโรคปอดได้ด้วย) (ใบ)
10. ช่วยขับปัสสาวะ และแก้ปัสสาวะพิการ (ไม่ระบุส่วนที่ใช้)
11. ทั้งต้นใช้ดองกับเหล้าเป็นยาบำรุงกำลัง (ทั้งต้น)
12. ตำรับยาขับน้ำคาวปลาหลังการคลอดบุตรของสตรี ระบุให้ใช้รากสังกรณี รากชุมเห็ดไทย รากหรือต้นก้างปลาแดง นำมาต้มกับน้ำดื่ม เป็นยาร้อน จะช่วยขับน้ำคาวปลาหลังคลอดได้ (ราก)

คำสำคัญ : สังกรณี

ที่มา : <https://medthai.com/>

รวบรวมและจัดทำข้อมูล : กาญจนา จันทร์สิงห์

วันที่ : 2020-07-17

https://arit.kpru.ac.th/ap2/local/?nu=pages&page_id=1787&code_db=610010&code_type=01